

การบริหารจัดการตามแนวพุทธ: โรงเรียนการกุศลของวัด วิทยาลัยสงฆ์
โครงการชั่งหัวมันตามพระราชดำริ และไร่พุทธเกษตร จังหวัดเพชรบุรี

Buddhist Management: Buddhist Charity School, Buddhist College, Chang Hua Mun
Royal Project, and Buddhist Agricultural Farm in Phetchaburi Province

พระปลัดระพิน พุทธิสาโร
หลักสูตรบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
Email : raphind@yahoo.com

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการถอดประสบการณ์ของการเดินทางศึกษาดูงานของนิสิตสาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ ในเขตพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี ใช้วิธีการศึกษาเอกสาร งานวิจัย การถอดประสบการณ์ สัมภาษณ์ จากนั้นถอดเป็นความเรียง ผลของการศึกษาดูงานพบว่า นิสิตได้ประสบการณ์การเรียนรู้เชิงพื้นที่ และการถอดประสบการณ์เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติเรียนรู้จากโรงเรียนการกุศลของวัด โรงเรียนทางเลือกที่พระสงฆ์เป็นเจ้าของในการบริหารจัดการ วิทยาลัยสงฆ์สถาบันการศึกษาที่มีเป้าหมายจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาของคณะสงฆ์ โครงการชั่งหัวมันตามพระราชดำริ และไร่พุทธเกษตรหรือวนเกษตรที่เน้นความสมดุลของการยังชีพ ซึ่งสามารถถอดเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่ว่าด้วยการบริหารจัดการด้วยปัญญา การจัดการความรู้ที่มีประโยชน์ การจัดการภายใต้กรอบคิดที่สมดุล พอเพียงและเป็นไปตามวิถีพระพุทธศาสนา

คำสำคัญ: การจัดการเชิงพุทธ; โรงเรียนการกุศลของวัด; วิทยาลัยสงฆ์; โครงการชั่งหัวมันตามพระราชดำริ; ไร่พุทธเกษตร

Abstract

This article is a transcript of the study trip experience of students in Buddhist Management in the area of Phetchaburi Province. It is conducted by studying documents, research work, lesson learned, interview, and essay writing. The results of the study trip are found that students get spatial learning experience and take lesson learned to lead them into practicing and learning from Buddhist Charity Schools, an alternative school owned by the monks to manage, Buddhist College, an educational institution with the goal of providing higher education of the Sangha, Chang Hua Mun Royal Project, and Buddhist Agricultural Farm or agroforestry emphasized on the balance of sustenance. All are the lesson learned into the new body of knowledge on management with intelligence, useful knowledge, and management under a balanced paradigm, sufficiency, and Buddhist way.

Keywords: Buddhist Management; Buddhist Charity School; Buddhist College; Chang Hua Mun Royal Project; Buddhist Agricultural Farm

บทนำ

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ โดยผู้บริหาร คณาจารย์ประจำหลักสูตร นานีสิตรุ่นที่ 4 จำนวนรวมประมาณ 30 รูป/คน นำโดย รศ.ดร. พิเชฐ ทังโต ผู้อำนวยการหลักสูตร บัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ ในขณะนั้น พร้อมด้วยอาจารย์ประจำหลักสูตร ผศ.ดร.อนุวัต กระสังข์ ผศ.ดร.ประเสริฐ ธิลาว ดร.สุภัทรชัย สีสะไบ ดำเนินกิจกรรมเสริมหลักสูตร นำพานิสิตไปแสวงหาความรู้ นอกพื้นที่ โดยได้เดินทางไป (1) ศึกษาดูงานถอดบทเรียนการบริหารโรงเรียนปริยัติรังสรรค์ (โรงเรียนการกุศลของวัดกุฎีดาว) (2) วิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรีหรือหน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ ในขณะนั้น (3) และโครงการซึ่งห้ามันตามพระราชดำริ อำเภอย่าง (4) การบริหารแบบเศรษฐกิจพอเพียงพุทธเกษตรไร่เทวาภูมิ อำเภอย่าง เพื่อเป็นการเสริมสร้างประสิทธิภาพการเรียนรู้ของนิสิต เพื่อให้เกิดทักษะการเรียนรู้จากนอกเหนือจากการเรียนในชั้น และประสบการณ์ตรงด้านการบริหารประยุกต์ใช้กับกิจการพระพุทธศาสนาด้วย ซึ่งเริ่มตั้งแต่การออกแบบกิจกรรม การออกแบบสถานที่ทำหนังสือประสานหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวและสนับสนุนให้เกิดการดำเนินกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงด้านการบริหารดำเนินกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมและประสบความสำเร็จ ดังนั้นรูปแบบการถอดบทเรียนจึงเกิดขึ้นภายใต้การดำเนินการเพื่อไปสู่การเรียนรู้ หรือเพื่อศึกษาประโยชน์จากความรู้ที่เกิดขึ้นภายใต้กฎกติกาแลกเปลี่ยนเคลื่อนตามสภาพความเป็นจริงนั้น ซึ่งในการเขียนบทบันทึกถอดบทเรียนจะได้เสนอเพื่อการเรียนรู้ให้เป็นประโยชน์จากการศึกษาดูงานในแต่ละสถานทีนั้น ๆ และส่งต่อเป็นองค์ความรู้จากการศึกษาจากพื้นที่นั้น ๆ ซึ่งจะได้นำเสนอแบ่งปันเป็นลำดับไป

เนื้อเรื่อง

โรงเรียนการกุศลของวัด โรงเรียนทางเลือกด้านจริยธรรม

สถานที่แรกของการเดินทางคณะได้เข้าศึกษาถอดบทเรียนการบริหารโรงเรียนปริยัติรังสรรค์ โดยมีสถานะเป็นโรงเรียนการกุศลของวัด เป็นโรงเรียนที่ไม่เก็บค่าธรรมเนียมการศึกษา (ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการกำหนดมาตรการช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนเอกชนเป็นเงินอุดหนุนรายบุคคล พ.ศ. 2552, 2552) ตั้งอยู่ในวัดกุฎีดาว อำเภอย่างเพชรบุรี เป็นการศึกษาแบบให้เปล่า โดยมีพระครูวชิรปัญญาคุณ, ดร. (2559) เป็นผู้รับใบอนุญาต เป็นเจ้าอาวาสวัดกุฎีดาว รวมทั้งเป็นศิษย์เก่าหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และนายสุพล อนามัย (2559) ผู้จัดการและผู้อำนวยการทำหน้าที่ด้านการบริหารทั่วไป และการบริหารวิชาการการเรียนการสอนร่วมกับครู แนวคิดหลักสะท้อนให้เห็นว่า พระเป็นเจ้าของโรงเรียนและเป็นผู้บริหารโรงเรียนได้ (ไตรเทพ ไกรรุ่ง, 2552) โดยทั้งสองท่านเป็นผู้บรรยายสรุปถอดบทเรียนการบริหารโรงเรียนตั้งแต่เริ่มต้น ที่ในช่วงแรกของการเริ่มต้นมีเด็กนักเรียนประมาณ 150 คน กระทั่งปัจจุบันมีนักเรียนกว่า 3,500 คน จัดการศึกษาสอดแทรกจริยธรรมพุทธศาสนา ตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีรถรับส่งนักเรียนทั่วจังหวัดเพชรบุรีกว่า 40 คัน จากคำสัมภาษณ์บอกเล่าสะท้อนถึงความเสียสละ ทุมเท มุ่งมั่น โดยเป็นการทำงานเพื่อพระพุทธศาสนา สังคม และเยาวชน โดยที่ผู้บริหารโรงเรียนมองเห็นประโยชน์ของพระพุทธศาสนา ทำงานเพื่อสังคม เป็นการบริหารที่เน้นการสงเคราะห์ตามหลัก

พระพุทธศาสนาภายใต้กรอบของการให้ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้กับสังคมและพระพุทธศาสนาในองค์รวม และทำหน้าที่ของพระสงฆ์ในการสอดคล้องคุณธรรม จริยธรรมด้วยเป็นโรงเรียนของวัด ซึ่งตั้งอยู่ในวัด และใช้อาคารภายในวัดเป็นสำนักงาน ห้องเรียน และบริหารโดยพระภิกษุในพระพุทธศาสนา เป็นต้น

ภาพที่ 1 ถอดบทเรียนการดำเนินการและการบริหารโรงเรียนการกุศลของวัด

แนวทางการบริหารจัดการสอดคล้องกับแนวคิดและการบริหารงานของโรงเรียนการกุศลของวัดอีกหลายแห่ง ดังปรากฏในงานวิจัยของชโยทิต น้ำดอกไม้ (2556) เรื่องการบริหารงานปกครองนักเรียนของโรงเรียนเมตตาศึกษาในพระราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จังหวัดเชียงใหม่ ของพระไพศาล สุทฺธจิตฺโต (โนนทายะ) (2554) ในงานวิจัยเรื่องการบริหารงานโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา จังหวัดราชบุรี ของปรกรณ์วิท เชาวลิต (2557) ในงานวิจัยเรื่องการบริหารงานโรงเรียนวิถิปุทธสังกัดกลุ่มโรงเรียนการกุศลของวัด ในพระพุทธศาสนา จังหวัดนครศรีธรรมราช โรงเรียนเหล่านี้เป็นโรงเรียนทางเลือกในด้านศีลธรรมบริหารจัดการโดยวัดและพระภิกษุในพระพุทธศาสนา ส่วนปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา การบริหารงานโรงเรียนการกุศลของวัด โดยคณะผู้บริหารถอดบทเรียนให้ฟังเกี่ยวกับสภาพที่เป็นจุดแข็งและจุดอ่อนของโรงเรียน อาทิ 1) บุคลากรส่วนมากขอไปสอบบรรจุเข้ารับราชการครู เนื่องจากด้วยเงื่อนไขข้อจำกัดและความมั่นคงครูในโรงเรียนส่วนใหญ่เมื่อเปิดสอบครูในระบบราชการจะไปและสอบ 2) งบประมาณที่มีอย่างจำกัด เช่น งบประมาณในการจัดสร้างอาคารเรียนให้เพียงพอต่อจำนวนนักเรียน 3) การจัดการศึกษาเป็นการศึกษาแบบให้เปล่าไม่สามารถเก็บค่าเล่าเรียนได้ งบประมาณในรูปของเงินอุดหนุนประมาณเดือนละ 3 ล้านบาท จะอยู่ในรูปเงินเดือนบุคลากร มีส่วนเหลือเพียงเล็กน้อยที่ใช้ในการบริหารจัดการอื่น ๆ ในภาพรวมของโรงเรียน ทำให้เป็นเงื่อนไขที่โรงเรียนจะต้องดำเนินการอย่างจำกัด

ข้อเด่นของโรงเรียนผู้บริหารให้ข้อมูลว่าโรงเรียนการกุศลของวัดเน้นด้านคุณธรรมจริยธรรม เก่งดีมีความสุขตามแบบชาวพุทธ โดยโรงเรียนเข้าโครงการโรงเรียนวิถิปุทธ และเน้นกิจกรรมที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในทุกกิจกรรม รวมไปถึงให้นักเรียนมีการนั่งสมาธิก่อนเข้าเรียนในทุก ๆ วัน เพื่อเป็นการเสริมประสิทธิภาพนักเรียนด้านการเรียน รวมไปถึงการพัฒนาคุณภาพนักเรียนผ่านการเรียน โดยมีผลเชิงประจักษ์นักเรียนสามารถเข้าไปสอบเรียนต่อในโรงเรียนอื่น ในระดับที่สูงขึ้น อาทิโรงเรียนประจำจังหวัด เป็นต้น ในส่วนของความสัมพันธ์กับชุมชนโรงเรียนใช้โครงการเยี่ยมบ้าน ที่นักเรียนสามพันกว่าคน ไปเยี่ยมถึงบ้านทุกคน

และมีภาพประกอบการเยี่ยมชมบ้าน ทำให้โรงเรียนสัมพันธ์กับชุมชนและถือเป็นจุดแข็งของโรงเรียน รวมไปถึงโรงเรียนมีรถรับส่ง ที่กระจายไปทั่วเข้าถึงครอบคลุมทั้งจังหวัด และเก็บค่ารถในราคาที่เหมาะสม ทำให้จำนวนมีมากเมื่อเทียบกับโรงเรียนอื่น ๆ เป็นต้น

นอกจากนี้ ผู้บริหารให้ทัศนะว่า จุดแข็งของโรงเรียนการกุศลเป็นโรงเรียนทางเลือกด้านจริยธรรม (สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย, 2559) ที่เน้นคุณภาพของโรงเรียน ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครองเห็นความสำคัญด้านจริยธรรม ส่งผลให้เด็กมีประสิทธิผลด้านการจัดการศึกษา ด้านการบริหารการศึกษา และอีกหลาย ๆ ด้านได้สะท้อนให้เห็นว่า หากพิจารณาในภาพรวมโรงเรียนการกุศลของวัดทั่วประเทศในปัจจุบันโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ซึ่งในปีการศึกษา 2552 มีโรงเรียนที่เป็นสมาชิกกลุ่มฯ จำนวนกว่า 106 โรงเรียน จำนวนนักเรียนรวมกันทั่วประเทศ 93,086 คน และคณะครู 4,126 คน (แพง ชินพงศ์, 2551) โรงเรียนการกุศลของในพระพุทธศาสนาวัดกุฎีดาว โรงเรียนปริยัติรังสรรค์ มีจุดเด่นคือ วัตถุประสงค์ที่ชัดเจน ดำเนินการสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ นโยบาย และเป้าหมายการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ประเมินผลได้จาก การลดปัญหาของนักเรียนที่มีพฤติกรรมเสี่ยงต่าง ๆ นักเรียนมีสติปัญญาดีขึ้น มีระเบียบวินัย กิริยามารยาทเรียบร้อย เก่ง ดี และสามารถอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข

การบริหารจัดการของโรงเรียนการกุศลของในพระพุทธศาสนาวัดกุฎีดาว โรงเรียนปริยัติรังสรรค์ มีความสอดคล้องกับพันธกิจทางพระพุทธศาสนาประการหนึ่ง คือ การสงเคราะห์ประชาชนตามหลักสังฆัตถุ การจัดการศึกษาจัดเป็นภาระงานหนึ่งในการบริการสังคมของพระภิกษุในพระพุทธศาสนา โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ดำเนินการจัดการตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน พระภิกษุตั้งแต่ระดับเจ้าอาวาสเป็นผู้ดำเนินการจัดตั้งโรงเรียนหรือมอบที่ดินของวัดเพื่อจัดตั้งโรงเรียน ทั้งส่วนที่เป็นโรงเรียนวัด (ภายใต้การบริหารงานของหน่วยงานภาครัฐ) และจัดตั้งโรงเรียนการกุศลที่สังกัดการศึกษาเอกชน บริหารงานโดยคณะสงฆ์ และรัฐเป็นผู้ให้การอุปถัมภ์ ดังนั้น โรงเรียนการกุศลของวัดจึงจัดเป็นภาระงานหนึ่งของคณะสงฆ์ที่ให้การสงเคราะห์สังคมและประชาชน เป็นสถานศึกษาของพระพุทธศาสนา เป็นโรงเรียนของพระพุทธเจ้าดังที่สมเด็จพระพุทธอาจารย์ (เกี่ยว อุปเสณมหาเถร) อดีตประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชได้เป็นประธานประกอบพิธีเปิดการสัมมนาโรงเรียนการกุศลของวัด ณ โรงเรียนวินิตศึกษาในพระบรมราชูปถัมภ์ อำเภอเมืองจังหวัดลพบุรี เมื่อวันศุกร์ที่ 28 สิงหาคม พ.ศ. 2552 ได้กล่าวไว้ว่า

"โรงเรียนการกุศลของวัด เป็นโรงเรียนของพระพุทธเจ้า นักเรียนทุกคนจึงเป็นลูกของพระพุทธเจ้า มีพระเป็นตัวแทนของพระพุทธเจ้าที่นำคำสอนสู่นักเรียน ยิ่งนักเรียนมีความเข้าใจในหลักธรรมพร้อมนำหลักธรรมของพระพุทธศาสนาไปใช้มากเท่าไร ซึ่งจะเท่ากับส่งผลให้เกิดความมั่นคงต่อสถาบันหลักทั้ง 3 สถาบัน โดยเฉพาะแต่สถาบันพระพุทธศาสนาเท่านั้น ทำอย่างไรโรงเรียนการกุศลของวัดที่มีอยู่เกือบ 100 แห่ง จะประสานการทำงานไปในทิศทางเดียวกัน ภายใต้แนวความคิดที่ว่า โรงเรียนการกุศลของวัด เป็นโรงเรียนของพระพุทธเจ้า" (ไตรเทพ ไกรจู, 2552)

ดังนั้น โรงเรียนการกุศลจึงมีสถานะเป็นหน่วยงานการศึกษาเฉพาะทางที่มีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาคน หรือส่งเสริมให้คนมีการศึกษาโดยผสมรวม หรือผ่านกลไกทางศาสนาด้วย โดยมีวัด พระสงฆ์ และชาวพุทธ ร่วมกันบริหารจัดการและส่งผลเป็นสถานศึกษาที่มีพัฒนาการต่อสังคม ดังกรณีโรงเรียนวินิตศึกษา (ลพบุรี) โรงเรียนวัดใหม่กรงทอง (ปราจีนบุรี) โรงเรียนวัดบ้านโป่ง "สามัคคีคุณูปถัมภ์" (ราชบุรี) โรงเรียนเมธีวุฒิกร (ลำพูน) โรงเรียนธรรมราชศึกษา วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร (เชียงใหม่) โรงเรียนสามัญศึกษาวัดแจ้ง (นครศรีธรรมราช) โรงเรียนอุบลวิทยากร (อุบลราชธานี) ดังปรากฏในงานวิจัยจำนวนมาก อาทิ กลยุทธ์การจัดการจัดการโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาจังหวัดราชบุรี (พระครูภาวนาอินทวงศ์, 2560) การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียน โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ในเขตจังหวัดภาคใต้ (จริตร เทียบปาน และคณะ, 2561) เป็นต้น

บทเรียนจากหน่วยวิทยบริการ ศูนย์พุทธศาสตร์การบริหารกิจการคณะสงฆ์และการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อบริการสังคม

สถานที่ศึกษาคูงานอีกแห่ง คือ หน่วยวิทยบริการ แรกเริ่มคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรีได้เริ่มดำเนินการสอน ณ วัดต้นสน อำเภอบ้านแหลมในปี พ.ศ. 2551 จนกระทั่งเมื่อวันพุธที่ 25 กันยายน พ.ศ. 2556 ได้มีมติจากสภามหาวิทยาลัยในคราวประชุมครั้งที่ 8/2556 ให้ย้ายสถานที่ตั้งจากวัดต้นสน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี มายังสถานที่ตั้งใหม่ ณ วัดพระรูป อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี โดยได้ดำเนินการสอน ในหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ สาขาวิชารัฐศาสตร์ และหลักสูตรประกาศนียบัตรบริหารกิจการคณะสงฆ์ (ป.บส.)

หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ วัดพระรูป จังหวัดเพชรบุรี จึงเริ่มเปิดสอนหลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ และในระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ โดยคณะสงฆ์ส่วนราชการและประชาชนชาวจังหวัดเพชรบุรีและจังหวัดใกล้เคียง ได้ให้การสนับสนุนการศึกษาของคณะสงฆ์ในรูปแบบเงินบริจาคด้วยดี แม้โดยภาพรวมจะยังขาดแคลนเรื่องงบประมาณในการดำเนินการ แต่คณะสงฆ์ชั้นผู้ใหญ่ได้เสียสละให้การสนับสนุนเป็นอย่างดี โดยเฉพาะพระครูอนุกุลวชิรกิจ รองเจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี เจ้าอาวาสวัดพระรูป มีความเสียสละอย่างสูง เป็นกำลังสำคัญในการจัดหางบประมาณ (พิเชฐ ทังโต, 2559) ในการก่อสร้างอาคารเรียนหน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ วัดพระรูป จังหวัดเพชรบุรี มีเป้าหมายเพื่อยกฐานะหน่วยวิทยบริการเป็นวิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรีในอนาคต

ลำดับต่อมาหน่วยวิทยบริการ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดพระรูป ตำบลช่องสะแก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี ได้ประกอบพิธีวางศิลาฤกษ์สร้างอาคารเรียนมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดพระรูป จังหวัดเพชรบุรี โดยพระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมมจิตโต ป.ธ.9, ศ.ดร.) อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ประกอบพิธีวางศิลาฤกษ์ เมื่อวันที่ 26 มกราคม พ.ศ. 2556 ในปี พ.ศ. 2557 หน่วยวิทยบริการมีกำหนดดำเนินการก่อสร้างอาคารเรียนวิทยาลัยสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี อาคาร 4 ชั้น ในวันที่ 9 มกราคม พ.ศ. 2557 ณ วัดพระรูป จังหวัดเพชรบุรี คาดว่า จะใช้ระยะเวลาดำเนินการประมาณ 2 ปี เมื่อสร้างเสร็จจะเป็นอาคารเรียนของพระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ที่สนใจศึกษา

พระพุทธศาสนา ปัจจุบันหน่วยวิทยบริการเปิดสอนหลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ (ป.บส.) สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ สำหรับพระภิกษุสามเณรต่อไป" (พระครูอนุกุลวชิรกิจ, 2559)

แนวทางการจัดการมีการการใช้ประโยชน์ร่วมกันในห้องสมุดและเทคโนโลยีสารสนเทศ ณ หน่วยวิทยบริการจังหวัดเพชรบุรี ในขณะนั้นห้องสมุดหน่วยวิทยบริการได้ใช้โปรแกรมห้องสมุดที่เป็นมาตรฐาน เช่นเดียวกับส่วนกลาง ประกอบด้วยงานวิเคราะห์ งานบริการยืมคืน สามารถสืบค้นฐานข้อมูลในเครือข่ายห้องสมุดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้ทุกที่ โดยภายในห้องสมุดจะมีการรวบรวมผลงานของพระสงฆ์ในจังหวัดเพชรบุรี และผลงานทางราชการจังหวัดเพชรบุรี เพื่อเป็นแหล่งสารสนเทศการเรียนรู้ของคณะสงฆ์ภายในจังหวัดเพชรบุรีด้วย ซึ่งข้อดีของการศึกษาดูงานทำให้พบว่า การจัดการศึกษาเป็นการส่งเสริมเปิดโอกาสให้พระภิกษุและคฤหัสถ์จำนวนมาก ที่มีความประสงค์จะพัฒนาการศึกษาของตนในระดับอุดมศึกษาได้พัฒนาตนเอง จากนั้นนำความรู้ไปใช้ในการบริหารงานวัดที่ตนสังกัดอยู่อาศัย พร้อมประยุกต์ความรู้ที่ร่ำเรียนมาสู่การเผยแผ่หลักคำสอนของพระพุทธศาสนา บูรณาการควบคู่กับความรู้ทางวิชาการของศาสตร์สมัยใหม่ได้เป็นอย่างดีและเป็นระบบมากขึ้น

หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ ตั้งอยู่ที่วัดพระรูป อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี เป็นสถานศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี ที่มองเห็นประโยชน์ของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ (พระวิสุทธีวรกิจ, 2559) ในฐานะผู้บริหารหน่วยได้เล่าให้ฟังในเชิงของการให้ข้อมูลว่า (1) การก่อตั้งหน่วยวิทยบริการเป้าหมายเพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพพระสงฆ์ในเขตจังหวัดและจังหวัดอื่น ๆ (2) การใช้ทุนทางสังคมในการบริหารในการพัฒนาสู่การยกเป็นวิทยาลัยสงฆ์จะทำให้พระมีสถาบันการศึกษารองรับการพัฒนาตนเอง ทั้งทำให้พระสงฆ์ระดับบริหารมีประสิทธิภาพในการทำงานมากขึ้น และสถาบันการศึกษาเป็นศูนย์กลางในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไปด้วย ในส่วนเยาวชนประชาชนที่เข้ารับการศึกษานำความรู้ไปพัฒนาตนเองสู่การเข้าสารบบของอาชีพต่อไป

ภาพที่ 2 ถอดบทเรียนการดำเนินการและการบริหารหน่วยวิทยบริการฯ

บทเรียนจากโครงการชั่งหัวมันตามพระราชดำริ การบริหารจัดการตามแนวพุทธ

สถานที่ต่อมา คณะผู้ศึกษาได้ไปดูงานโครงการซังห้วมันตามพระราชดำริ ตั้งอยู่ใน ณ บ้านหนองคอกไก่ ตำบลเขากระปุก อำเภอยาย่าง จากการชมวิถีทัศน์ทำให้ได้ข้อมูลว่า โครงการนี้เริ่มขณะที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ประทับอยู่ ณ พระราชวังไกลกังวลแล้วมีชาวบ้านนำมันเทศมาถวาย ช่วงนั้นพระองค์ต้องเสด็จกลับกรุงเทพจึงรับสั่งให้เจ้าหน้าที่นำห้วมันเทศไปวางไว้บนตาชั่งในห้องทรงงาน จากนั้นเสด็จกลับกรุงเทพ เวลาว่างเป็นเดือน เมื่อเสด็จกลับมาห้วมันทรงพบว่า มันเทศได้แตกใบเลยตรัสว่า "มัน อยู่ที่ไหนก็ขึ้น" จึงมีพระราชดำริให้จัดหาที่ดินเพื่อทำโครงการด้านการเกษตร ปี พ.ศ. 2551 ได้ทรงซื้อที่ดินจำนวน 120 ไร่ และต่อมาในกลางปี พ.ศ. 2552 ทรงซื้อที่ดินแปลงติดกันเพิ่มจำนวน 250 ไร่ เพื่อพัฒนาเป็นศูนย์รวบรวมพืชเศรษฐกิจนานาชนิดเพื่อเป็นแนวทางให้กับเกษตรกรโดยเฉพาะในท่ามกลางหุบเขาแห่งนี้ สภาพเดิมโดยทั่วไปแห้งแล้ง โดยมีพระราชดำริให้ทำเป็นโครงการตัวอย่างด้านการเกษตร รวบรวมพันธุ์พืชเศรษฐกิจในพื้นที่อำเภอยาย่าง และพื้นที่ใกล้เคียงมาปลูกไว้ที่นี่ โดยเริ่มดำเนินการตั้งแต่วันที่ 13 กรกฎาคม พ.ศ. 2552 เป็นต้นมา และพระราชทานพันธุ์มันเทศซึ่งออกมาจากห้วมันที่ตั้งไว้บนตาชั่งในห้องทรงงานที่พระราชวังไกลกังวลให้นำมาปลูกไว้ที่นี่ พระราชทานชื่อโครงการว่า “โครงการซังห้วมันตามพระราชดำริ” ซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่จะพัฒนาส่งเสริมอาชีพเกษตรกรกรมให้ประสบความสำเร็จ สามารถเลี้ยงดูตัวเองและครอบครัวได้อย่างยั่งยืน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 เสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรความคืบหน้าโครงการด้วยพระองค์เอง เมื่อวันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2552 มีงานวิจัยจำนวนมากที่ทำความเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง สะท้อนคิดให้เห็นว่า เป็นทางเลือกสำหรับชีวิต และสะท้อนถึงความมั่นคงของอาหารที่เป็นหัวใจสำคัญอาหารเป็นปัจจัย 4 หรือปัจจัยหลักตามหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนา เทียบเคียงกรณีของคานธี ซึ่งสะท้อนคิดไว้ว่า อาหารมีเพียงพอสำหรับประชากรในโลกนี้แต่มีไม่เพียงพอสำหรับความโลภของมนุษย์

ภาพที่ 3 การศึกษาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่โครงการซังห้วมันตามพระราชดำริ

ปัจจุบันโครงการฯ ได้จัดสรรทำการเกษตรเป็นอย่างดี มีทั้งแปลงพืชเศรษฐกิจที่ปลูกหลายชนิด อาทิ สับปะรด มะนาว มะพร้าว มันเทศ นอกเหนือจากพืชเศรษฐกิจในพื้นที่แล้วยังปลูกไม้ผล พืชไร่ พืชผักต่าง ๆ อาทิ แก้วมังกร ชมพูเพชกร กล้วย ฟักทอง กะเพรา โหระพา พริก และมีแปลงปลูกข้าว ทั้งข้าวเจ้าและข้าวเหนียว ยางพารา โดยเน้นไม่ให้เกิดสารเคมีหรือหากต้องใช้ก็ต้องมีในปริมาณที่น้อยที่สุด มีฟาร์มโคนม ฟาร์มไก่

และแปลงเกษตรที่จัดเป็นสวนสวยให้คนที่แวะมาเยี่ยมชม นอกจากนี้ ได้สร้างกังหันลมผลิตไฟฟ้าขาย 20 ชุด ขนาดกำลังผลิตรวม 50 KW ให้กับการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค

ผลเชิงประจักษ์ต่อประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการชั่งหัวมัน คือ ประชาชนที่เข้ามาเยี่ยมชมโครงการ หลายพันคณะ คนที่เข้ามาดูส่วนใหญ่ต้องการทราบการบริหารโครงการ ซึ่งเป็นการบริหารงานแบบบูรณาการ โดยให้ประชาชนในพื้นที่ รวมถึงพื้นที่รอบนอกเข้ามาเป็นอาสาสมัครช่วยงานในไร่ ผลผลิตที่ได้เป็นทั้งพืชผัก นานาชนิด โดยจะส่งจำหน่ายที่ร้านโกลเดนเพลส (Golden Place) เพียงแห่งเดียว ผลผลิตที่ได้ระบุชัดเจนว่า มาจากโครงการชั่งหัวมันตามพระราชดำริ และส่วนที่เกินก็นำมาใช้ในพระราชวัง ถือเป็นต้นแบบของเศรษฐกิจพอเพียง ความสำเร็จอันยั่งยืนของไร่ชั่งหัวมัน สิ่งสำคัญ คือ ไร่แห่งนี้เป็นที่ดินที่ทรงซื้อด้วยพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ ไม่มีใครมาถวายเป็นที่ดินแปลงนี้ จึงเป็นพระราชจริยวัตรที่อุทิศพระองค์เพื่อเกษตรกรชาวไทย ทั้งยังเป็นสัญลักษณ์ของความรัก เสียสละและความสามัคคีร่วมแรงร่วมใจกัน

บทเรียนจากไร่เทวภูมิสู่การบริหารจัดการตามแนวพุทธ

ไร่เทวภูมิตั้งอยู่ที่อำเภอชะอำ เป็นอีกสถานที่หนึ่งที่นิสิตไปศึกษาดูงานไร่เทวภูมิ ซึ่งผสมผสานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง พุทธเกษตรที่เป็นชีวภาพไม่เบียดเบียนตามแนวพุทธ บริหารงานโดยวันดี ศรีบัวเอี่ยม ตั้งอยู่ตำบลเขากระปุก เดิมอยู่ในเขตการปกครองของ ตำบลลัดหลวง อำเภอท่าสาย จังหวัดเพชรบุรี ประกาศแต่งตั้งเป็นตำบลเขากระปุก เมื่อปี พ.ศ. 2527 พื้นที่เดิมเป็นเขตป่าไม้ และโครงการจัดสรรของทางราชการตามโครงการพระราชประสงค์ของในหลวงรัชกาลที่ 9 ซึ่งขณะนี้ตำบลเขากระปุก มีการบริหารงานในรูปแบบ องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 เทวภูมิสถานหรือบ้านเทวภูมิ มีสภาพพื้นที่เป็นที่ราบสูง มีภูเขาสลับในพื้นที่บางส่วนและเป็นเขาสลับป่าไม้ ดินเป็นดินร่วนปนทราย อาชีพหลัก ชุมชนตำบลเขากระปุก ทำสวน ทำไร่และอาชีพเสริม ทำฟาร์มไก่ เลี้ยงหมู เพาะเห็ด ทำงานในโรงงานสับปะรด

การดำเนินงานตามโครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน “คนเพชร” ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แสดงให้เห็นถึงความพร้อม ความสามัคคีความสมานฉันท์เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันและความเสียสละช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันของประชาชนในตำบล มีเป้าหมายเพื่อร่วมกันพัฒนาตำบลอย่างต่อเนื่อง โดยเริ่มต้นที่ตัวชุมชนเองก่อน จากนั้นได้พัฒนาโครงการขึ้นเรื่อย ๆ เพื่อให้ชุมชนเข้มแข็ง ประชาชนทุกคนในตำบล มีคุณภาพชีวิตที่ดีมีความสุข

ภาพที่ 4 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถอดบทเรียนวิถีเกษตรแบบพอเพียงพุทธเกษตรไม่เบียดเบียน

ไร่วาไรกรรมเน้นการบริหารงานแบบ “ความสุข-ครอบครัว” เป็นหัวใจการเกิดขึ้นของไร่นี้มีเป้าหมายเพื่อจัดการสุขภาวะของการประกอบอาชีพที่ครบวงจร และชี้ให้เห็นว่าในกระบวนการทางสังคม การประกอบอาชีพที่ต้องแข่งขัน ไร่นี้เกิดขึ้นจากการที่เจ้าของไร่นี้สถานการณ์น้ำท่วมครั้งใหญ่เมื่อปี พ.ศ. 2554 จึงพาครอบครัวโยกย้ายไปจังหวัดเพชรบุรี เริ่มจากการซื้อที่เพียงไม่กี่ไร่ ตั้งใจเพียงเพื่อปลูกสร้างที่อยู่อาศัยสำหรับครอบครัว แต่เนื่องด้วยการมีเวลาว่างและได้เห็นการทำเกษตรในระแวกนั้น จึงคิดที่จะทดลองทำเกษตรโดยน้อมนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 มาลงมือปฏิบัติจริง โดยจัดแบ่งพื้นที่ทำการเกษตรเป็นสัดส่วน ทดลองปลูกพืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับพื้นที่แคว้น รวมทั้งลองเอาพืชชนิดใหม่ ๆ มาทดลองปลูกด้วย เช่น มะขามฝักใหญ่ มัลเบอร์รี่ (วันดี ศรีบัว, 2559) นอกจากนั้น ยังแบ่งพื้นที่ในการขุดบ่อเพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ยามหน้าแล้งด้วย จากการลงมือทดลองทำบนพื้นที่เล็ก ๆ เพียงไม่กี่ไร่ ก็เกิดความคิดต่อยอดกันของสมาชิกในครอบครัวที่สนใจจะทำการเกษตรอย่างจริงจังเพื่อเป็นธุรกิจของครอบครัว จึงตัดสินใจซื้อที่ดินรอบข้างเพิ่มเติมขยายออกไปอีกนับร้อยไร่ และได้ไปศึกษาดูงานจากโครงการชั่งหัวมันตามพระราชดำริ เพื่อนำความรู้มาปรับใช้ในพื้นที่ของตน ตั้งแต่นั้นมาไร่วาไรกรรมก็เริ่มทำเกษตรพอเพียงอย่างเต็มรูปแบบ แต่ด้วยพื้นฐานที่ไม่เคยมีประสบการณ์ด้านเกษตรกรรมมาก่อน ทำให้งานไม่ได้ราบรื่นอย่างที่คิดไว้ เมื่อมีปัญหาและอุปสรรคเกิดขึ้นจึงคิดวิธีแก้ปัญหาโดยการลองผิดลองถูกจนกว่าจะได้วิธีที่ดีที่สุด จากการสนทนาแลกเปลี่ยนความรู้กับเจ้าของไร่นี้ทำให้สามารถถอดบทเรียนเกี่ยวกับการทำเกษตรแบบพอเพียงได้ว่า สิ่งสำคัญและจำเป็นต่อการทำเกษตรแบบพอเพียงมีอยู่ 3 สิ่งด้วยกัน คือ

1. แรงงานคน เมื่อขยายไร่นี้พื้นที่กว้างขึ้นเป็นธรรมดาที่แรงงานคนจะเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็น เริ่มตั้งแต่การเตรียมพื้นที่สำหรับการเพาะปลูก การลงมือปลูก การเก็บเกี่ยว การบำรุงรักษา ตลอดจนการแปรรูป ยิ่งผลผลิตมีมากขึ้นเท่าไร แรงงานคนก็มีความจำเป็นมากขึ้นเท่านั้น วิธีการแก้ปัญหาเรื่องแรงงานคนของเจ้าของไร่นี้ในฐานะผู้บริหารจัดการ คือ การใช้แรงงานในพื้นที่ที่เป็นชาวบ้าน เพื่อให้มีงานทำ มีรายได้เพิ่ม โดยอบรมให้ความรู้ แนะนำในเบื้องต้นให้มีทักษะหรือความสามารถในงานก่อน รวมทั้งถ่ายทอดความรู้ให้เป็นวิทยาทานเพื่อให้ชาวบ้านได้พัฒนาการเกษตรในครัวเรือนเป็นเบื้องต้นได้ หากใครมีศักยภาพก็พัฒนาเป็นเกษตรกรเชิงพาณิชย์ต่อไป

2. องค์ความรู้เป็นสิ่งจำเป็นมาก ทั้งความรู้ในการบริหารจัดการพื้นที่ ความรู้เกี่ยวกับการเกษตรกรรม ความรู้เกี่ยวกับสภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศ การปรับปรุงพันธุ์พืช การสร้างกลไกวิธีการให้พืชบางชนิดให้ผลผลิตถึงปีละ 3 ครั้ง ความสามารถในการกระจายสินค้า รวมไปถึงการแปรรูปผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่า ซึ่งทางเจ้าของไร่นี้จัดการกับปัญหานี้ด้วยการส่งสมาชิกในครอบครัวไปศึกษาเพิ่มเติมในแต่ละด้านที่ตนเองสนใจและถนัด เช่น การบริหาร การจัดการ การเกษตร การแปรรูปผลิตภัณฑ์ และหลังจากจบการศึกษา ก็คาดหวังว่า ทุกคนจะนำความรู้ที่ได้ศึกษามาช่วยกันพัฒนาไร่นี้ต่อไปในอนาคต

3. ทุนทรัพย์สำหรับการลงทุน ตั้งแต่การซื้อที่ดิน การปรับปรุงที่ดิน สิ่งปลูกสร้าง ซื้อพันธุ์พืช เจ้าของไร่นี้ใช้ทุนทรัพย์ไปไม่น้อยกับการลงทุนเหล่านี้ รวมถึงการลองผิดลองถูกเพื่อหาวิธีที่ดีที่สุด อีกทั้งยังมีเรื่องของ

ทุนทรัพย์เพื่อการยังชีพในระหว่างที่รอผลผลิตของสมาชิกในครอบครัว (รวมทั้งทุนเพื่อการศึกษาบุตรหลานด้วย) หรือสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มที่เกิดจากผลประกอบการ

สิ่งที่ได้จากศึกษาดูงานได้ข้อสรุปประการหนึ่งที่สะท้อนคิดจากเจ้าของไร่ คือ “การทำเกษตรแบบพอเพียงไม่ได้ทำให้รวย” แต่ทำแล้วสามารถหล่อเลี้ยงตัวเองและครอบครัวได้อย่างยั่งยืน เหนือสิ่งอื่นใด สิ่งที่ได้รับจากการทำเกษตรแบบพอเพียงนี้ คือ ความสุข จากการได้ทำสิ่งที่ตนรัก ความสุขจากการเดินตามรอยเท้าของพ่อ ความสุขจากการได้เห็นการพัฒนาและความสำเร็จจากการลงมือทำด้วยตนเอง และความสุขสงบจากการได้อยู่กับครอบครัวและคนรัก ซึ่งสิ่งเหล่านี้ต่างหากที่เป็นความสุขแท้จริงที่มนุษย์ต้องการ และพึงมีอย่างพอเพียง (วันดี ศรีบัว, 2559)

สรุปถอดบทเรียนการปฏิบัติจริง

ถอดบทเรียนสู่การปฏิบัติอันหมายถึงเห็นแล้วสะท้อนคิดอย่างไร และจะนำไปสู่การปฏิบัติจริงได้อย่างไร ตรงนั้นน่าจะเป็นหัวใจของศึกษาดูงาน การที่พระนิสิตซึ่งส่วนใหญ่เป็นพระสังฆาธิการ และเป็นผู้นำชุมชน จะได้นำองค์ความรู้ที่ได้ไปสู่การถ่ายทอด ประยุกต์ หรือการปฏิบัติจริง ซึ่งหลักพระพุทธศาสนา สอนเรื่องการให้ (ทาน) การเสียสละแบ่งปัน (จาคะ-สังคหวัตถุ) การให้ความรู้เป็นทาน (ธรรมเทศนามัย) การพัฒนาในฐานะเป็นกลไกของชีวิตผ่านการจัดการศึกษา (ไตรสิกขา-พัฒนา) ความพอเพียง (สัมมชีวิตา) เรื่องความสมดุล (มัชฌิมาปฏิปทา) รวมไปถึงการใช้ชีวิตที่เป็นสุข (สันติ) ซึ่งแนวคิดเหล่านี้นำไปสู่การสร้างงานของคณะสงฆ์ในจังหวัดเพชรบุรี ผ่านโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา การจัดสถานศึกษาในระดับอุดมศึกษาผ่านหน่วยวิทยบริการที่จะต้องมุ่งมั่นพัฒนาให้เป็นวิทยาลัยสงฆ์ในโอกาสต่อไป รวมไปถึงวิถีชีวิตที่เป็นจริงที่จะต้องสร้างสมดุลผ่านการใช้ชีวิตที่พอเพียงผ่านวิถีเกษตรแบบยั่งยืน

ในทัศนะของพระชลญาณมุนี (2559) นิสิตผู้ร่วมเดินทางศึกษาดูงานได้สะท้อนทัศนะเชิงประจักษ์ว่า “...การเรียนการสอนที่วัดพระรูปเริ่มจากใจ ของผู้เข้าเรียนจำนวน 45 รูป ที่ร่วมแรงร่วมใจจัดหาอุปกรณ์ต่างๆ เช่น โต๊ะ เก้าอี้ อุปกรณ์อื่น ๆ โดยถือคติว่า “การร่วมคิด ร่วมตัดสินใจและการร่วมกันทำ ลงมือทำทันที” เรื่องเงินไม่ต้องพูดถึง ให้ลงมือทำเลย เมื่อประชาชนเห็นว่าทำจริง จะเกิดศรัทธาแล้วเงินจะมาเอง มีอะไรจะทำอะไร ก็บอกไปตรง ๆ “ไม่ต้องเอาสวรรค์มาล่อ หรือเอานรกมาขู่” ในทัศนะของพระครูวิธานสุพัฒน์กิจ (วินา นนทิโย) (2559) สะท้อนคิดไว้ว่า โครงการซึ่งหวั่นตามพระราชดำริ และ “ไร่เทวภูมิ” ของคุณวันดี ศรีบัวเอี่ยม เป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็ง “คนเพชร” ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดเพชรบุรี เมื่อผ่านกระบวนการมาหลายขั้นตอน และมีการทดลองมาเป็นเวลานาน ตลอดจนทรงให้ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และสถานี่อื่น ๆ เป็นแหล่งสาธิตที่ประชาชนสามารถเข้าไปศึกษาดูได้ถึงตัวอย่างแห่งความสำเร็จ ดังนั้น แนวพระราชดำริของพระองค์จึงเป็นสิ่งที่ราษฎรสามารถพิสูจน์ได้ว่าจะได้รับผลดีต่อชีวิต ความเป็นอยู่ของตนได้ และที่สำคัญเศรษฐกิจพอเพียง มีเจ้าของไร่ 1 ท่านอย่างคุณวันดี ศรีบัวเอี่ยม ได้ดำเนินตามโครงการพระราชดำริตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า เป็นไปได้ทำได้และเกิดผลเชิงประจักษ์ คือ

1) พอมีพอกิน ปลูกพืชสวนครัวไว้กินเองบ้าง ปลูกไม้ผลไว้หลังบ้าน พอที่จะมีไว้กินเองในครัวเรือน เหลือจึงขายไป

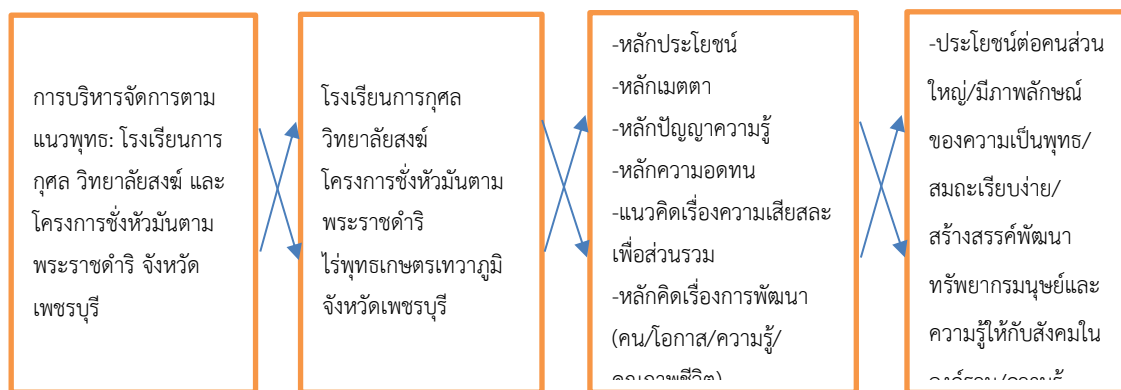
2) พออยู่พอใช้ ทำให้บ้านน่าอยู่ ปราศจากสารเคมี กลิ่นเหม็น ใช้แต่ของที่เป็นธรรมชาติ ใช้จ่ายลดลง สุขภาพจะดีขึ้น (ประหยัดคำรักษาพยาบาล)

3) พออกพอใจ เราต้องรู้จักพอ รู้จักประมาณตน ไม่ใคร่อยากใคร่มี เช่น ผู้อื่น เพราะเราจะหลงติดกับวัตถุ ปัญญาจะไม่เกิด

ในทางการบริหารจัดการสมัยใหม่ ของพระพุทธศาสนากิจการต้องมุ่งไปสู่ความสุข ดังนั้นหากพิจารณาจะพบว่าการบริหารทั้ง 4 แห่งที่นิสิตไปศึกษาดูงานจะพบว่า เป็นการบริหารที่มีเป้าหมายเพื่อประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ ที่จะทำให้คนมีการศึกษาได้รับสิทธิขั้นพื้นฐานทางการศึกษาที่โรงเรียนการกุศล และหน่วยวิทยบริการ/วิทยาลัยสงฆ์ รวมไปถึงโครงการซึ่งห้วมั่นตามพระราชดำริที่มีเป้าหมายเพื่อเป็นต้นแบบให้คนได้ทำเกษตรแบบยังชีพ ไปสู่การเกษตรที่ได้ทั้งโภชนาการและคุณภาพชีวิต

องค์ความรู้ใหม่

ดังนั้น ในภาพรวมของการศึกษาเชิงพื้นที่สะท้อนให้เห็นว่า การบริหารจัดการทั้งหมดสอดประสานภายใต้แนวคิดทางพระพุทธศาสนาที่เรียกว่า การจัดการตามแนวพุทธภายใต้กรอบของการจัดการเพื่อสงเคราะห์ (สังคัตถุ) การจัดการที่เน้นสมดุลพอดี (มัชฌิมาปฏิปทา) และการจัดการที่เน้นการเสียสละแบ่งปัน (ทาน-จาคะ) โดยมีเป้าหมายเพื่อประโยชน์ตนของการศึกษา การพัฒนาตามหลักการพัฒนา (ไตรสิกขา) เป็นการพัฒนาปัญญา (ปัญญา) รวมทั้งใช้ปัญญาสู่การยังชีพ (สัมมาอาชีวะ-อัตหิตประโยชน์) จนกระทั่งพัฒนาเป็นประโยชน์สาธารณะ (ปรหิตประโยชน์) โดยไม่จำกัดว่าแก่ใครที่ไหนอย่างไร นับว่าเป็นประโยชน์สำหรับการศึกษาดูงานในครั้งนี้ด้วยอันเป็นผลจากการเก็บรายละเอียดผ่านการสะท้อนคิดของนิสิตผู้เข้าร่วมโครงการ สรุปลงเป็นแผนภาพองค์ความรู้ได้ คือ

ภาพที่ 5 องค์ความรู้จากการบริหารจัดการตามแนวพุทธ

จากการศึกษาดูงานในครั้งนั้นพบว่า นิสิตมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมสะท้อนให้เห็นถึงการมีส่วนร่วม การเรียนรู้ ประสบการณ์ตรง รวมทั้งเครือข่ายของการเรียนรู้เกิดขึ้น (Networking) ตามแต่ละสถานที่ และโครงการที่อยู่ภายใต้กรอบของการศึกษา รวมทั้งเห็นกรอบภาระงานของคณะสงฆ์ในเชิงพื้นที่ว่าทำอะไร อย่างไรในพื้นที่นั้น โดยมีเป้าหมายเป็นการทำงานเพื่อสังคมและส่วนรวม รวมไปถึงการทำงานร่วมกันเป็นทีม (Team Work) ของแต่ละสถานที่ซึ่งถือว่าเป็นหัวใจของการทำงาน และในเวลาเดียวกันการบริหารกิจการพระพุทธศาสนาในเล็กคือระดับพื้นที่ และภาพกว้าง คือ ระดับจังหวัด ประเทศหรือนานาชาติ จะกลายเป็นภาพเดียวกันที่เกาะเกี่ยวปฏิสัมพันธ์ทำงานร่วมกัน การถอดบทเรียนสะท้อนคิดให้เห็นว่าในอนาคตของการทำงานเพื่อพระพุทธศาสนาจะต้องอาศัยกลไก และเครือข่ายการทำงานอย่างเป็นระบบร่วมกัน โดยดึงศักยภาพของแต่ละท่านด้านการบริหาร การจัดการ วางแผน และปฏิบัติการให้เกิดการขับเคลื่อนต่อพระพุทธศาสนาในภาพรวมผ่านการศึกษา พัฒนาอย่างเป็นระบบตามกรอบที่ศึกษาดูงาน กระทั่งกลายเป็นกลไกการบริหารที่ก่อให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุดพระพุทธศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับหลักพุทธพจน์ที่ว่า สุขาสังขัสสะ สามัคคี ที่แปลว่า ความสามัคคีนำมาซึ่งความสุขแก่หมู่คณะ

เอกสารอ้างอิง

- ชโยทิต น้ำดอกไม้. (2556). การบริหารงานปกครองนักเรียนของโรงเรียนเมตตาศึกษาในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จังหวัดเชียงใหม่. การค้นคว้าแบบอิสระปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ไตรเทพ ไกรจู. (3 กันยายน 2552). "พระ" ในบทเจ้าของโรงเรียน. สืบค้นเมื่อ 23 กันยายน 2559, จาก <https://www.komchadluek.net/news/knowledge/26922>
- ธริศร เทียบปาน และคณะ. (2561). การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาในเขตจังหวัดภาคใต้. วารสารมหาจุฬานาครธรรมสาร. 5 (3), 672-688.
- ปกรณวิทย์ เชาวลิต. (2557). การดำเนินงานโรงเรียนวิสุทธิพุทธ สังกัดกลุ่มโรงเรียนการกุศลของวัด ในพระพุทธศาสนา จังหวัดนครศรีธรรมราช. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.
- พระครูวิชิตปัญญานุกโยค. (2559). ผู้รับใบอนุญาตโรงเรียนการกุศล/เจ้าอาวาสวัดกุฎีดาว. สัมภาษณ์. 23 กันยายน.
- พระครูวิธานสุพัฒน์กิจ (วินา นนทีโย). (2559). นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. สัมภาษณ์. 23 กันยายน.
- พระครูอนุกุลวชิรกิจ. (2559). รองผู้อำนวยการหน่วยวิทยบริการ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดพระรูป เจ้าอาวาสวัดพระรูป. สัมภาษณ์. 23 กันยายน.
- พระชลญาณมุนี. (2559). นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. สัมภาษณ์. 23 กันยายน.

พระไพศาล สุทธิจิตโต (โนนทายะ). (2554). การบริหารงานโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา จังหวัด
ราชบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
พระวิสุทธิวรวิจิ. (2559). ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี เจ้าอาวาสวัดคงคา. *สัมพันธ์*. 23 กันยายน.
พิเชฐ หังโต. (2559). ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ และผู้บริหารหน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์
วัดพระรูป จังหวัดเพชรบุรี. *สัมพันธ์*. 23 กันยายน.
แพง ชินพงศ์. (23 เมษายน 2551). สช.หนุนบ ร.ร.เอกชนการกุศลวัดในพระพุทธศาสนา 800 กว่าล้าน.
สืบค้นเมื่อ 23 กันยายน 2559, จาก <https://mgronline.com/qol/detail/9510000047550>
ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการกำหนดมาตรการช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนเอกชนเป็นเงิน
อุดหนุนรายบุคคล พ.ศ. 2552. (17 มีนาคม 2552). *ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 126 ตอนพิเศษ 40 ง.*
หน้า 1-8.
วันดี ศรีบัว. (2559). ผู้บริหารไร่เทวภูมิ เพชรบุรี. *สัมพันธ์*. 23 กันยายน.
สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย. (2559). การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหาร ครู และผู้ปกครอง กลุ่มโรงเรียนการ
กุศลของวัดในพระพุทธศาสนา กรุงเทพมหานคร. รายงานการวิจัย. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
สุพล อนามัย. (2559). ผู้จัดการและผู้อำนวยการโรงเรียนปริยัติรังสรรค์ จังหวัด เพชรบุรี, *สัมพันธ์*. 23
กันยายน.